Jaana Paanetoja
Oikeustieteen tohtori
Työ- ja sosiaalioikeuden dosentti, Lapin yliopisto
Työoikeuden dosentti, Helsingin ja Itä-Suomen yliopistot 26.4.2021

Asiantuntijalausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta (HE 42/2021 vp).

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi ensinnäkin uusi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta ja toiseksi muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia. Ehdotetun uuden lain tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja tasapuolistaa luonnontuotealalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Lailla tuettaisiin luonnontuotealan kasvua ja kansainvälisen kilpailukyvyn kehittymistä. Ehdotettu laki koskisi sekä viisumilla että viisumivapaasti Suomeen kutsuttavien kerääjien oikeusasemaa Suomessa. Luonnontuotekeruualan toimijalla tarkoitettaisiin sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu ulkomaalaisen maahan sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita. Tällaisen toimijan tulisi esityksen mukaan olla luotettava. Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuutta koskevan päätöksen tekisi työ- ja elinkeinotoimisto viranomaisten rekistereistä saatujen tietojen, muun muassa toimijan taloudellista toimintaa ja julkisten velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen nojalla. Työ- ja elinkeinotoimisto voisi hankkia nämä tiedot esimerkiksi Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamien velvoitteidenhoitoselvitysten (VHS) avulla.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia koskevan muutoksen myötä velvoitteidenhoitoselvitykset (VHS) olisivat työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten.

Esitys pohjautuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan, jonka kirjauksen mukaan ulkomaisten ei-työsuhteisten kausityöntekijöiden asema turvataan lainsäädännön keinoin. Hallituksen huolena on ollut luonnontuotteiden kerääjien, erityisesti thaimaalaisten kerääjien, asema ja ansiomahdollisuudet Suomessa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään ennen luonnontuotteiden keruun vuoden 2021 satokautta.

Lausun kunnioittavasti seuraavan esityksestä, joka koskee lakia luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta. Minulla ei ole huomauttamista esityksestä, joka koskee Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamista.

1. Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena kerrotaan olevan parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja pienentää heidän riskiään joutua hyväksikäytön uhriksi. Lisäksi esityksellä tavoitellaan luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksien tasapuolistamista. Tavoitteiden toteutumisen kerrotaan lisäävän Suomen luonnontuotealan kehittymistä, kasvua ja kansainvälisen kilpailukyvyn edellytyksiä.

Luonnontuotekeruualan toimijoiden taloudellista luotettavuutta ja hyvän velvoitteidenhoidon vaatimusta pidetään esityksessä tehokkaana keinona parantaa alan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Kaikilta luonnontuotekeruualan toimijoilta edellytettävän taloudellisen luotettavuuden vaatimuksen katsotaan vähentävän kilpailun vääristymistä ja siten parantavan asianmukaisesti toimivien alan toimijoiden toimintaedellytyksiä, mikä olisi myös kuluttajan etu.

Esityksessä kerrotaan, että alan yritysten, ulkoministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kesken solmittiin joulukuussa 2014 aiesopimus vähimmäisstandardeista, ja että aiesopimusmenettelyä noudatetaan edelleen. Tällä hetkellä on voimassa Aiesopimus viisumivelvollisten ja viisumivapaiden valtioiden kansalaisten luonnontuotteiden poimintaan liittyvistä toimintatavoista (neljäs tarkistus 21.1.2019). Aiesopimusmenettelyyn liittyy kaksi kertaa vuodessa pidettävät konsultaatiot eri viranomaisten ja aiesopimukseen sitoutuneiden yritysten välillä. Aiesopimusmenettelyn myötä luonnontuotteiden kerääjien oikeusasemaa ja ansiomahdollisuuksia sekä yritysten kilpailuedellytysten tasapuolisuutta kerrotaan saadun jo parannetuiksi. Myös

luonnontuotteiden kerääjille suunnattujen kyselyjen mukaan tyytyväisyys keruuseen ja ansioihin Suomessa on lisääntynyt. Ongelmana on tällä hetkellä kuitenkin aiesopimuksen ”heikko oikeudellinen velvoittavuus” ja se, että mahdollisiin epäkohtiin voidaan yleensä puuttua vasta seuraavalla keruukaudella.

Esityksessä tuodaan esille, että yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa on tarkoitus hallituskauden loppuun mennessä selvittää työsopimuksen käsitteen laajentaminen siten, että myös luonnontuotteiden kerääjät sisällytettäisiin työsopimuksen käsitteeseen. Mainittu selvitys on osa työlainsäädännön kehittämistä koskevaa kokonaisuutta, joka johtaa konkreettisiin esityksiin vasta hallituskauden loppupuolella. Näin ollen hallitus on päättänyt esittää nyt käsittelyssä olevan erillislain säätämistä pikaisemmalla aikataululla.

Tavoite suojata mahdollisesti haavoittuvassa asemassa olevia ulkomaalaisia luonnontuotteiden kerääjiä on tärkeä ja kannatettava. Myös luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksien tasapuolistaminen on tavoitteena hyvä ja tarkoituksenmukainen. Esityksellä ei kuitenkaan vastata asetettuihin tavoitteisin. Luonnontuotekerääjien asemaa parantavia säännöksiä on niukasti eikä esitykseen sisälly säännöksiä tehokkaista keinoista varmistaa, että suojasäännöksiä tosiasiassa noudatetaan. Esityksessä ei ole myöskään säännöksiä, joilla luonnontuotealan yritysten keskinäinen kilpailu voitaisiin ”tasapuolistaa”.

Esityksen perustelut ovat puutteelliset. Mitään selvitystä ei ole muun ohessa siitä, että asetettujen tavoitteiden toteutuminen johtaisi Suomen luonnontuotealan kehittymiseen ja kasvuun sekä lisäisi sen kansainvälisen kilpailukyvyn edellytyksiä. Esityksessä korostetaan luonnontuotteiden kerääjien aseman parantumista mutta ei ole kerrottu sitä, miten se tosiasiassa paranee aiesopimuksessa sovittuun verrattuna.

Esityksen perusteella ei itse asiassa selviä lainkaan se, millaista suojaa luonnontuotteiden kerääjille tavoitellaan, toisin sanoen, millainen suoja on sisällöltään parempi kuin nykyisen aiesopimuksen sisältämä suoja. Epäselväksi jää myös se, mitä luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksien tasapuolistaminen käytännössä tarkoittaa. Esitykseen sisältyy useita epäselvyyksiä, ongelmia ja osittain myös väärin ymmärrystä. Virheellisyyttä liittyy erityisesti siihen, mihin työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentin sisällöllä: työsopimuksen ja sen myötä työsuhteen määrittelyllä voidaan vaikuttaa ja mikä on työsuhteessa luonnontuotteita keräävän henkilön asema oikeudellisesti.

Esityksessä korostetaan, että voimassa olevan viranomaisten ja luonnontuotealan yritysten välillä solmitun aiesopimuksen ongelmana olisi ”heikko velvoittavuus”. Sopimus sitoo lähtökohtaisesti sen solmineita osapuolia, joten ei ole oikein kuvata sopimuksen velvoittavuutta heikoksi. Asioista sopiminen voi myös eräissä tilanteissa olla lakia tehokkaampi tapa toteuttaa tavoiteltua suojaa. Näin ollen nykyisen aiesopimusmenettelyn korvaaminen lainsäännöksillä ei siis tarkoita sellaisenaan sitä, että luonnontuotteiden kerääjien asema tosiasiallisesti paranisi. Toisena aiesopimusmenettelyn epäkohtana tuodaan esille ”menettelyn hidas reagointi epäkohtiin”. Se, että suojasta säädetään lainsäännöksin, ei johda myöskään siihen, että epäkohtiin puuttuminen olisi nykyistä nopeampaa tai tehokkaampaa.

Esityksen perusteella jää siis melko avoimeksi se, mitä sääntelyllä tavoitellaan ja mitä ongelmia nykytilaan – ja erityisesti aiesopimukseen – on sisältynyt. Ehdotetun lain todetaan vahvistavan merkittävästi luonnontuotteiden kerääjien oikeudellista asemaa. Esitykseen ei kuitenkaan sisälly säännöksiä merkittävistä kerääjien asemaa vahvistavista oikeuksista.

2. Suojan kohde

Esityksen kohteena on muu kuin työsuhteessa tapahtuva luonnontuotteiden kerääminen. Käsitykseni mukaan kaikki luonnontuotteiden kerääjät riippumatta siitä, tekevätkö he työtä työsuhteessa, harrastuksena tai itsenäisenä yrittäjänä tarvitsevat ehdotuksen mukaista uutta suojaa. Esityksessä näytetään kuitenkin ymmärretyn niin, että työsuhteinen luonnontuotteiden kerääjä olisi aina paremman suojan piirissä kuin nyt ehdotetun lain piiriin kuuluva ei-työsuhteinen kerääjä. Näin ollen lakiin ehdotetaankin säännöstä, jonka mukaan: ”Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemesta mainittua lakia.”

Työskentely työsuhteessa ei siis tuo luonnontuotteiden kerääjälle sellaista suojaa, josta laissa ehdotetaan säädettäväksi. Ehdotuksessa ei vaikuta olevan myöskään mitään sellaista, joka olisi ristiriidassa työsopimuslaissa säädetyn kanssa. Näin ollen ehdotetun lain 3 §:ää tulisi muokata ja poistaa siitä yllä oleva sitaateissa oleva virke. Lisäksi koko esitys tulisi laatia niin, että siinä ehdotettavaksi säädetty suoja ulottuisi kaikkiin luonnontuotteiden kerääjiin samalla lailla riippumatta siitä, missä oikeudellisessa asemassa he tuotteita keräävät. Suojan tarve ja työtä koskevan oikeussuhteen luonne ovat eri asioita.

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan lainsäädännön on oltava yhdenvertaista. Jos työsuhteessa ja ei-työsuhteessa tapahtuva luonnontuotteiden kerääminen on erilaisen, lailla säädetyn suojan piirissä, menettely vaikuttaa perustuslain vastaiselta. Näin ollen esitystä tulee arvioida vielä perustuslain 6 §:n näkökulmasta, mitä nyt ei ole tehty.

3. Oikeudellinen asema

Vaikka ehdotettavan uuden lain nimi on ”laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta” ei siinä ole säännöstä, josta kerääjien oikeudellisesta asemasta säädettäisiin (esim. säännös, jossa kerrottaisiin keruutyötä koskevan oikeussuhteen luonne). Sen sijaan laissa ehdotetaan säädettäväksi kerääjien oikeuksista, luonnontuotealan toimijoiden velvollisuuksista, viranomaisten tehtävistä ja rangaistuksista. Lain nimi on siis harhaanjohtava.

4. Työsopimuslaissa säädetyn tunnusmerkistön vaikutus

Luonnontuotteiden kerääjä voi tälläkin hetkellä tehdä työtään työsuhteessa. Työsuhteen syntyminen ratkaistaan kussakin yksittäistapauksessa arvioimalla sitä, täyttyvätkö työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen ja sen myötä työsuhteen tunnusmerkit tosiasiallisesti työtä tehtäessä. Kerääjät eivät siis ole tällä hetkellä ilman lain suojaa vaan saman sääntelyn piirissä kuin kuka tahansa muu työtä Suomessa suorittava henkilö. Kun työn oikeudellinen luonne tulee ratkaistavaksi, voi lopputuloksena olla työsuhde, itsenäinen yrittäjyys tai luonnontuotteiden kerääminen harrastuksena. Esityksen mukaan työsuhteen ulkopuolelle jääminen tarkoittaisi kuitenkin aina yrittäjämäistä toimintaa.

Edelleen esityksessä tuodaan virheellisesti esille, että työn oikeudellinen luonne olisi järjestettävissä tai että jokamiehen oikeudet tai tuloverolain (1535/1992) 89 § voisivat jollain tavoin ohjata työsopimuslain soveltamista. Laissa tulisi säätää luonnontuotteiden kerääjien riittävästä suojasta riippumatta siitä, mikä keruutyön oikeudellinen luonne on.

Arvioitaessa vaihtoehtoisia toteutustapoja esityksessä todetaan, että ”Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole säännöksiä siitä, että jokin oikeussuhde olisi tai ei olisi työsopimussuhde riippumatta siitä, täyttyvätkö työsopimussuhteen tunnusmerkit vai eivät.” Tässä kohdin on jäänyt huomaamatta se, että Suomessa on säädetty siitä, että työsuhteen tunnusmerkit täyttävää

oikeussuhdetta ei pidetä työsuhteena vaan muuna lainsäätäjän valitsemana oikeussuhteena (mm. perhehoitajien toimeksiantosopimussuhde). Esityksessä oleva maininta vallitsevasta tilanteesta on tältä osin virheellinen. Edelleen samassa kohdassa todetaan, että: ”Sillä, millainen oikeussuhde on valittu, luonnollisesti on oikeudellisia seuraamuksia.” Tämä kohta esityksessä toistaa jo aiemmin esille tuotu virheellistä käsitystä työtä koskevan oikeussuhteen luonteen määräytymisestä. Työtä koskevan oikeussuhteen osapuolet eivät voi siis sopimuksin määrätä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin pakottavasta soveltamisalamääritelmästä. Eri asia on se, että sopimuslausekkeet voivat ohjata käyttäytymistä ja johtaa siihen, että sopijapuolet eivät kyseenalaista sopimussuhteensa ei-työsuhdeluonnetta. Väärinymmärrystä kuvastaa myös seuraava toteamus: ”Silloin kun ei ole kyse työsuhteesta, kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan ei yleensä ole mahdollista sopia kerättyjen luonnontuotteiden ostohintaa.” Työstä maksettava korvaus on aina sovittavissa eikä tämä sopiminen liity millään tavoin työsuhteen olemassaoloon. Eri asia on se, että palkan vähimmäismäärään saattaa vaikuttaa noudatettavaksi tulevan työehtosopimuksen sisältö.

Esityksessä viitataan työneuvoston lausuntoihin TN 1483-10 ja TN 1458-14, joissa on ollut kysymys vuosilomalain soveltamisesta thaimaalaisiin luonnonmarjanpoimijoihin. Molemmissa lausunnoissa päädyttiin siihen, että esille tulleiden tosiseikkojen perusteella kysymys ei ollut työsuhteisesta työstä. Tässä yhteydessä lopputulosta tärkeämpää on tarkastella lausuntojen perusteluja eli sitä, miten lopputulokseen: ei-työsuhteeseen päädyttiin. Muun muassa asiassa TN 1483-10 ei työsuhteelta vaadittava sopimustunnusmerkki täyttynyt yksittäisen poimijan ja marjoja ostavan yrityksen välillä. Jos yksi työsuhteelta vaadittava tunnusmerkki puuttuu, ei kysymys voi olla työsuhteesta mutta ei yleensä koskaan myöskään itsenäisen yrittäjän työstä. Työneuvosto ei siis ole pitänyt luonnonmarjanpoimijoita itsenäisinä yrittäjinä.

5. Tukihenkilöt

Esitys ei koske luonnontuotteiden keruun tukihenkilöitä, kuten kokkeja, sadonetsijöitä, talonmiehiä, autonkorjaajia ja koordinaattoreita. Heidän maahantulonsa edellytyksenä on työntekijän oleskelulupa, joka edellyttää työsuhdetta. Työsuhteesta johtuen heidän asemansa arvioidaan esityksessä olevan kerääjien asemaa parempi. Tähänkin päätelmään sisältyy virheellinen käsitys työsuhteen tuomasta suojasta. Työsuhteen myötä tukihenkilöillä ei suinkaan ole sellaista suojaa, josta ehdotetussa laissa esitetään säädettäväksi kerääjille. Vastaava suoja ei siis ”sisälly” työsuhteeseen kuten esityksessä annetaan ymmärtää. Näin ollen maahantulon edellytyksenä oleva

työsuhde ei voi olla aito ja kestävä peruste jättää tukihenkilöitä ehdotettujen suojasäännösten ulkopuolelle.

6. Ansiotason kohoaminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi ehdottomasta kiellosta veloittaa kerääjiltä rekrytointiin liittyvistä palveluista ja periä perehdyttämisestä maksua. Tämä johtaisi esityksen mukaan kerääjän nettoansioiden kasvuun nykytilaan verrattuna. Ajatus maksujen perimisen kiellosta on hyvä. Kiellolla voi olla vaikutusta nettoansioiden kasvuun kuitenkin ainoastaan silloin, jos kiellon noudattamista valvotaan (reaaliaikaisesti) tehokkaasti ja jos varmistetaan, että tuotteiden ostohinta ei alene nykyisestä. Se, miten nettoansioiden kohoaminen käytännössä varmistetaan, jää kuitenkin esityksessä kertomatta.

7. Hyväksikäytön kohteeksi joutumisen vaaran pienentäminen ja lain noudattamisen valvonta

Hallitus lähtee esityksessään siitä, että kerääjien riski joutua hyväksikäytön kohteeksi pienenisi siksi, että kerääjillä olisi tiedossa viranomaistahot, joiden puoleen kääntyä ongelmatilanteessa ja joille voi antaa palautetta. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi pitää nämä tiedot kerääjien nähtävillä. Täysin avoimeksi jää kuitenkin se, miten viranomaistahoja koskevien tietojen esillä pitämisen velvoite ylipäänsä voisi estää hyväksikäytön kohteeksi joutumista. Tällä hetkellä muun muassa useassa työlaissa säädetään nähtävänäpitovelvoitteesta. Tämä velvoitteen ei tiettävästi ole koskaan kuitenkaan katsottu estävän esimerkiksi työsyrjintää. Hyväksikäytön kohteeksi joutumista tulisi pyrkiä estämään muunlaisilla säännöksillä.

Lain 10 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi portaittaisesta lain oikean soveltamisen varmistamisesta. Lain 11 §:n perusteluissa tuodaan esille, että merkittävä osa lain valvontaa olisi kuitenkin asiakirjatarkastukset, ja että luonnontuotteiden keruukauden lyhyydestä johtuen reaaliaikaiseen valvontaan ei todennäköisesti useinkaan olisi mahdollisuuksia. Tältä osin kysymys olisi siis pääosin jälkivalvonnasta, joka tapahtunee yleensä kerääjien jo poistuttua maasta. Tällainen valvonta ei välttämättä suojaa tai tuo turvaa virheellisen toiminnan kohteeksi joutuneita kerääjiä. Jos tarkoitus on suojata yksittäisin kerääjiä, tulisi keskittyä sekä ennakkovalvonnan järjestämiseen että reaaliaikaisen valvonnan mahdollistamiseen.

8. Yksityiskohtaisia huomioita

1. Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

1 § Lain tarkoitus

Ehdottaisin seuraavaa muotoilua 1 §:ään:

Tämän lain tarkoituksena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten henkilöiden asemaa ja ansaintamahdollisuuksia---. Tässä tarkoituksessa laissa säädetään kerääjien oikeuksista, luonnontuotekeruualan toimijoiden velvollisuuksista, viranomaisten tehtävistä ja rangaistuksista.

2 § Soveltamisala

Soveltamisalalla tarkoitetaan lain ”kohdetta. Näin ollen tässä yhteydessä tulisi kertoa, keiden välisiin oikeussuhteisiin lakia sovelletaan esimerkiksi seuraavasti:

Tätä lakia sovelletaan kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisissä sopimussuhteissa. Lisäksi laissa säädetään toimintaa valvovien viranomaisten tehtävistä ja oikeuksista sekä lain rikkomisen rangaistuksista.

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislakia (301/2004).
Kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan oikeudet ja velvollisuudet kerääjän Suomessa oleskelun ja työskentelyn aikana määräytyvät voimassa olevan lainsäädännön sekä tässä laissa säädetyn mukaisesti. Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä kerääjän vahingoksi, on mitätön. Seuraava momentti tulisi poistaa:
~~Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemesta mainittua lakia.~~

4 § Kerääjän oikeudet

Jos kerääjille halutaan suojaa, tulisi 4 §:ssä säätää muun ohessa vähimmäiskorvauksista, niiden maksuajoista ja –tavoista sekä maksujen viivästysten seurauksista.

Harmaan talouden estämisen näkökulmasta erityisesti keruuansioiden maksutavasta ja niiden todentamisesta (vrt. työsopimuslain 2 luvun 16 §:n 2 ja 3 mom.), samoin kuin maksujen viivästyksen seurauksista.

5 § Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus

Tässä tulisi ottaa huomioon, että kaikki luonnontuotekeruualan toimijoina olevat oikeushenkilöt eivät välttämättä ole osakeyhtiöitä.

6 § Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet

Säännöksessä kerääjän Suomeen kutsuneella luonnontuotekeruualan toimijalla on velvollisuus perehdyttää kerääjä useaan eri asiaan. Perehdyttämisen sisältö, toisin sanoen se, mitä perehdyttäminen käytännössä tarkoittaa, olisi syytä kirjata säädöstekstiin. Perehdyttämisen sisällön kuvaus on tärkeää etenkin, kun perehdyttämisen laiminlyöntiä esitetään rangaistavaksi.

Edelleen toimijan tulee muun ohessa ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen. Tässä yhteydessä jää epäselväksi mitä ”ennalta” tarkoittaa.

7 § Ansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee järjestää kerääjälle ajantasainen ansioiden kertymisen seuranta sekä maksaa kerääjän kaikki keruuansiot ennen kerääjän maasta poistumista.

Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon se, että maastapoistuminen voi tapahtua äkillisesti. Toimijan saattaa siis olla mahdotonta maksaa keruuansiot ennen maastapoistumista.

Suojan näkökulmasta olisi tärkeää säätää ennen muuta siitä, milloin kullakin kertaa kerättyjen tuotteiden ansio tulee maksaa, missä valuutassa ja miten (käteinen, pankki, lahjakortti tms.).

Luonnontuotekeruualan toimijalla on lisäksi velvollisuus sopimusehdoissaan huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan lukuun toimiva taho tai edustaja ei peri kerääjältä 2 momentissa tarkoitettua maksua.

Tässä yhteydessä tulisi ottaa huomioon se, että mahdollinen lähtömaan välittäjä ei välttämättä toimi tässä tarkoitetuin tavoin luonnontuotekeruualan toimijan lukuun, tai ainakin lukuun-kriteeriä tulisi täsmentää niin, että sen piiriin kuuluu myös lähtömaassa toimiva välittäjä.

8 § Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät

Työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla luotettava. Arvio annetaan toimijan pyynnöstä vuodeksi kerrallaan.

Tässä yhteydessä jää epäselväksi, mihin arvioi liittyy ja mihin se vaikuttaa, toisin sanoen, millainen toiminta estyy ennen tässä tarkoitettua arviota.

9 § Valvonta

Työsuojeluviranomaisella on oikeus saada valvonnassaan välttämättömistä tiedoista ja asiakirjoista käännös suomen, ruotsin tai englannin kielelle, jos se ei voi suorittaa valvontatehtäväänsä alkuperäisellä kielellä olevan tiedon tai asiakirjan perusteella.

Tässä kohdin tulee selvittää, voidaanko työsuojeluviranomaiselta edellyttää toimimista englannin kielellä.

11 § Tietojensaantioikeus ja asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee säilyttää tämän lain mukaisten velvollisuuksien hoitamiseen liittyvät tiedot siten, että ne ovat tarvittaessa vaivattomasti työsuojeluviranomaisen tarkastettavissa. Luonnontuotekeruualan toimijan on säilytettävä tiedot kahden vuoden ajan keruuvuoden päättymisestä lukien.

Noudattaisin tässä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa lain (44/2006) 4 §:ssä säädettyä menettelyä. Vaivattomasti-ilmaisu tulisi muuttaa ja säätää esimerkiksi siitä, että tietojen on oltava työnantajan hallussa todennettavissa olevassa muodossa tms.

Tässä olisi myös mietittävä sitä, onko kahden vuoden säilytysaika riittävä. Työsuojeluviranomaisen suorittamassa tarkastuksessa voi käydä ilmi esimerkiksi se, että teetetty keruutyö onkin ollut työsuhteista. Tarvittaessa aluehallintovirasto pyytää asiasta työneuvoston lausunnon. Kun tarkastukset ajoittuvat yleensä satokauden päättymisen jälkeiseen aikaan ja kun asioiden selvittäminen saattaa kestää, voisi olla tarkoituksenmukaista säätää kahta vuotta pidemmästä velvollisuudesta säilyttää asiakirjat.

9. Lopuksi

Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemaa koskeva lakiesitys vaikuttaa sekä tavoitteiltaan että sisällöltään keskeneräiseltä. Sen kerrotaan vahvistavan kerääjien asemaa ja tuovan etuja myös yrityksillä. Esitys ei kuitenkaan sisällöltään vastaa mainittuja tavoitteita. Esitys vaikuttaa laaditun kiireessä ja tuntematta riittävästi työlainsäädäntöä.

Esitys koskee ainoastaan ei-työsuhteisia kerääjiä, mikä tarkoittaa sitä, että työsuhteisten kerääjien suoja tulisi jäämään ei-työsuhteisia kerääjiä heikommaksi. Tämä ero olisi kyettävä perustelemaan (PL 6 §) tai laajentaa esitys koskemaan kaikkia luonnontuotteiden kerääjiä.

Kunnioittavasti



Jaana Paanetoja